

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

דין אנשי משמר ואנשי בית אב בתעניות ציבור

(ט"ו ב') **משנה:** (1) שלוש תעניות (ציבור) הראשונות, אנשי משמר (של אותה שבת), מתענין ולא משלימין (את תעניתם).¹ ואנשי בית אב (הכהנים העובדים ביום התענית) לא היו מתענין כלל. שלוש שניות (שהן חמורות יותר), אנשי משמר מתענין ומשלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין. שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין. דברי רבי יהושע.

(2) וחכמים אומרים: שלוש תעניות הראשונות, אלו ואלו לא היו מתענין כלל. שלוש שניות, אנשי משמר מתענין ולא משלימין, ואנשי בית אב לא היו מתענין כלל. שבע אחרונות, אנשי משמר מתענין ומשלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין.

שיטות הראשונים

האם אנשי משמר ובית אב מתענים בשלוש ראשונות: פסק הרמב"ם כחכמים, שבשלוש תעניות ראשונות, אין אנשי משמר ואנשי בית אב מתענים כלל.²

דינים לאנשי משמר לאנשי בית אב

(ט"ו ב') (המשך משנה): (דין שאינו קשור לתענית) אנשי משמר (של אותו שבוע) מותרין לשתות יין בלילות, אבל לא בימים. ואנשי בית אב (העובדים במקדש באותו יום), לא ביום ולא בלילה (לפי שהיו מעלין כל הלילה איברים ופדרים שפקעו מעל המזבח. או משום שאם לא גמרו ביום גומרים בלילה³).

(י"ז א') **תנו רבנן:** מפני מה אמרו אנשי משמר מותרין לשתות יין (רק) בלילות אבל לא בימים, שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב, ויבואו ויסייעו להם. מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עסוקין תמיד בעבודה (בין ביום בין בלילה).

(4) מכאן אמרו:⁴

(א) כל כהן (בזמן הזה) שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו,⁵ ויודע שבתי אבותיו קבועין שם,⁶ אסור לשתות יין כל אותו היום (ותו לא, שמא יבנה המקדש באותו יום ותכבד העבודה ויהיה צריך לעבוד).

¹ שעדיין אינן חמורין כל כך. ובגמרא, י"ז א', מפרש, שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב, שהיו עובדין אותו היום, ובאים הן לסייעם, ואם היו מתענים, לא היה להם כח לעמוד בעבודה. רש"י.

² רמב"ם (הל' תעניות ג,ג).

³ אבל אנשי משמר אינן צריכין לסייע בלילה להפך במזלג, דבית אב יכול להספיק לבד היפוך המערכה.

⁴ מדקתני הכא, דאפילו אנשי משמר שלא היו עובדין באותו היום כלל, אפילו הכי אסורין לשתות יין.

⁵ היודע מאיזו משמרת הוא, מיהויריב או מידעיה, או אחת מעשרים וארבעה משמרות, שיודע שמות אבותיו ואבות אבותיו עד יהויריב, ויודע איזה יום ואיזה שבת היו עובדים. רש"י.

⁶ שיודע ודאי שבית אב שלו עובד במקדש, ולא התחלל להיות מגואל מן הכהונה. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

(ב) במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו (שיודע באיזה שבוע הם עובדים) ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותה שבת (=שבוע).

(ג) אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל השנה.

(ד) רבי אומר: אומר אני, אסור לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו?⁷

אמר אביי: כמאן שתו האידינא כהני חמרא, כרבי.

שיטות הראשונים

האיסור לכהן שתוי לעבוד: כתב הרמב"ם, "כָּל כֹּהֵן הַכֹּשֵׁר לְעִבּוּדָה, אִם שָׁתָה יַיִן, אֲסוּר לוֹ לְהִכָּנֵס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים; וְאִם נִכְנַס וְעָבַד, עִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה וְחַיֵּב מִיָּתָה בְּיַד שְׂמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (ויקרא ט); והוא שִׁישְׁתָּה רַבִּיעִית יַיִן חַי בְּבֵת אַחַת מִיַּיִן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם."⁸

זמן איסור שתיית יין לאנשי משמר ובית אב: כתב הרמב"ם "אֲנָשֵׁי מְשָׁמְרֵי לְשִׁתּוֹת יַיִן בְּלֵילוֹת אָבֵל לֹא בְּיַמֵּי שִׁבְתָּן, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר בְּתֵי אֲבוֹת שְׁלֹמֶשְׁמֵר שְׂאֵיִן עִבּוּדָתָם הַיּוֹם, שֶׁמָּא תִּכְבַּד הָעִבּוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵּית אָב שְׁלֵיִם, וְיִצְרְכוּ לְאַחֲרֵים מְאֲנָשֵׁי מְשָׁמְרָן לְסִיעָם. וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב שְׁלֹאוֹתוֹ הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשִׁתּוֹת בֵּין בְּיּוֹם בֵּין בְּלֵילָה, שֶׁמָּא יִשְׁתָּה בְּלֵילָה וְיִשְׁכָּם לְעִבּוּדָתוֹ וְעַדִּין לֹא סָר יַיִנוּ מֵעֲלָיו." וכתב ראב"ד, אינו מן הטעם הזה, אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה.⁹

כל כהן וכו' ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין: כתבו תוספות, פירוש אסור לשתות יין חוץ לסעודתו. אבל בסעודתו מותר, דיין שבתוך הסעודה אינו משכר.¹⁰

איסור שתיית יין לכהן בזמן הזה: דעת הרמב"ם שאם יודע משמרתו, אם מכיר בית אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועים היום, אסור לו לשתות יין כל אותו יום. ואם אינו מכיר, אסור לשתות כל אותו שבוע. ואם אינו יודע משמרתו, מותר לשתות תמיד. ודעת הראב"ד שבין מכיר בין שאינו מכיר מותר לשתות יין.¹¹

כיבוס ותספורת לאנשי משמר ואנשי מעמד

(ט"ז ב') (המשך משנה): אנשי משמר ואנשי מעמד¹² אסורין מלספר ומלכבס (משנכנסו למשמרתם כל אותו שבוע, אלא

⁷ כלומר, אי חיישינן לשמא יבנה, יהא אסור לעולם, אפילו המכיר משמרתו ומשמרת בית אבותיו, דחיישינן שמא ישתנה סדר משמרות, ושמא יעבדו כולם לחנוכת הבית בבית אחת, ונמצא זה צריך לעבוד. אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו, דהוי כמה שנים שלא חזרה בירה, וקלקלה זו תקנתו לשתות יין בהדיא. ולשמא יבנה לא חיישינן. רש"י.

⁸ על פי גמרא בכריתות ("ג ב'). מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש א,א).

⁹ כתב הכס"מ, שלדעת הרמב"ם יש לומר דאי משום הקטרת אימורים, היה אפשר לתקן שיקטירו אותם קודם שישתו. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש א,ו).

¹⁰ מקורות: תוספות ("ז א', ד"ה ויודע).

¹¹ הלכה כרבי שתקנתו קלקלתו, שאין עכשיו שעת עבודה ולמהרה יבנה לא חיישינן. ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשתות יין, דסתמא אמר אביי כמאן שתו כהני האידינא חמרא כרבי. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' ביאת המקדש א,ז).

¹² כתב המאירי, אנשי מעמד הם זקנים שהיו מתמנים מכל שבט ושבט, ועומדים קבועים בירושלים, ועומדים ומתפללים על קרבנות הצבור שתהא קבלתם ברצון, מתוך מה שאמרו אינו בדין שיהא קרבנו של אדם קרב ויהא אינו עומד על גביו, היו מעמידים את

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מסתפרים קודם לכן), ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.

(י"ז א') (ומברר) מאי טעמא?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין.

תנו רבנן: מלך מסתפר בכל יום. כהן גדול מערב שבת לערב שבת. כהן הדיוט אחת לשלשים יום.

מלך מסתפר בכל יום, מאי טעמא?

אמר רבי אבא בר זבדא: אמר קרא⁴³ "מֶלֶךְ בְּיָפוֹ תַחֲזִינָה עֵינֶיךָ".

כהן גדול מערב שבת לערב שבת, מאי טעמא?

אמר רב שמואל בר יצחק: הואיל ומשמרות מתחדשות.⁴⁴

כהן הדיוט אחת לשלשים יום, מנלן? אתיא פרע פרע מנזיר.

(ומקשה) אי הכי (כיון דמקרא מפקת לה), אפילו האידנא נמי?

(ומתרץ) דומיא דשתויי יין (שהוקשו האיסורים זה לזה בפסוק ביחזקאל); מה שתויי יין בזמן ביאה⁴⁵ (שבית המקדש

קיים, שבאים שם לעבוד) הוא דאסור, שלא בזמן ביאה (כשהבית חרב) שרי, אף הכא נמי.

שיטות הראשונים

איסור עבודה בשיער פרוע: כתב הרמב"ם "כהן שגדל שערו - אסור לו להפגס מן המזבח ולפגים, ואם נכנס ועבד, חייב

מיתה בידי שמים כשכור שבעד, שנגמר: "וַיֵּין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן..." (יחזקאל מד, כא), "וְרֹאשׁוֹ לֹא יִגְלַחוּ וּפְרָע לֹא יִשְׁלַחוּ"

(שם מד, כ) - מה שתוי יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.⁴⁶

מה שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור וכו': כתב הרמב"ם "כָּשֶׁם שְׂאֵין הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיֵּין אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ,

כָּךְ אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פְּרָע אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ..." וכתב הרמב"ם, ליתיה להאי כללא, שאפילו שלא בשעת ביאה

אסור לגדל פרע שהרי חייב להסתפר משלושים יום לשלושים יום כדכתיב ופרע לא ישלחו.⁴⁷

אנשי משמר ומעמד אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין: כתב הרמב"ם את האיסור לספר ולכבס בשבת, הן לגבי

אנשי משמר, והן לגבי אנשי מעמד. ואת ההיתר לספר ולכבס בחמישי, ציין רק לגבי אנשי מעמד.⁴⁸

אלו בקרבנות הצבור לעמוד שם על שם כל הצבור. והיו גם כן חלוקים לכ"ד חלקים, וכל סיעה מהם עומדת בשבתה. וידוע היה איזו עם יהויריב, ואיזו עם ידעיה, וכן בכל המשמרות.

⁴³ ישעיהו לג, יז.

⁴⁴ בכל שבת ושבת. ומשמרה שלא ראתהו עד עכשיו ובאה לראותה, הדבר נאה שתראהו ביופיו. רש"י.

⁴⁵ דכתיב (יחזקאל מד, כא) "וַיֵּין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן בְּבוֹאֵם אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית."

⁴⁶ מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש א, ח)

⁴⁷ מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש א, י)

⁴⁸ ותמה על כך הכסף משנה (הל' ביאת המקדש). מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש א, יב; כלי המקדש ו, יא)